

ESTERHÁZY PÉTER

Hrabal könyve

— részlet —

„Akkor bít bazamebetsz. A janówi rabbinak tartozol köszönettel. Ő talált valami homályos utalást Maimoni Mózesnél, ami melletted szól.”

(J. B. Singer: A bolond Gimpel)

Über allen Gimpel ist Ruh'. Csönd honol az ütődöttek felett. A mennyország fent van, a felhők fölött. Csönd honolt. Édesanyja a karosszékben szendergett, ölébe ejtett könyvvel; óvatosan levette az orráról a szemüveget, és betakarta a már odakészített takaróval. Aludj, anyácskám. Lent az emberiség aludt, most eltekintve attól, hogy a föld gömbölyű.

Nagyon fáj a szeme, aligha szél nem lesz. A Balatonnál viharjelzés volt érvényben, a tó vizének hőfoka Siófoknál húsz fok. Húsz fok, vonzó, de zavaros nézet. Eszébe jutott, hogy egyszer Jo Jones a Count Basie zenekarból, Parkerhez vágta a cintányérját, annyira nem értette a zenéjét, Parker sírva kiszaladt. Fölhozatta az ócska bakelit szaxofont a metróülés alól, „nem egy Selmer, Bruno, de b... , én fújtam be”. Egy bizonyos Mizera úr, az osztravai Hotel Imperiál chefkochja 3 perc alatt 10 korszóval húzott le, ez most a világrekord. Folytonos fürkészés, engedte Szent Tamásnak mondani; nyavalygós kedvében volt. Enni is elfelejtett. Megvárta, amíg Hrabal megeteti ezeket a macskáit, és megszólitotta.

- AZ ÚR: Pane doktore, s Vámi to dlouho nepotrvá, hogy már nem húzza soká, doktor úr.
- HRABAL: Já jsem ten, který platí, hogy ő az, aki fizet. Arcán reální hrúza, valódi rémület.
- AZ ÚR: Eltévesztettük a szövegét. Hrabal uramnak kéne mondania, hogy én már nem sokáig húzom, mire én reální hrúza, és fizetek!
- HRABAL: Dobré míněno, hogy ő jót akart.
- AZ ÚR: Či ne tak docela pravdu, hogy nem egészen, de ezt nem egészen értem.
- HRABAL: Jen strach o Vás..., hogy istenfélelem.
- AZ ÚR: Hallgat.
- HRABAL: Ani jedine slovo, které by nebylo velmi dobře uvaženo, hogy állítólag nem volna egyetlen olyan szó se, melyet ne rágott volna meg alaposan.
- AZ ÚR: Hallgat.
- HRABAL: To mé rozbole, hogy ez őt sérti.
- AZ ÚR: Škatule, škatule, hejbejte se, ez a Komámasszony hol az olló?-ra hasonlító gyerekjáték.
- HRABAL: Tak?
- AZ ÚR: Jste Žid?, hogy zsidó-e.
- HRABAL: Nechápu, hogy nem érti.
- AZ ÚR: Ano más pravdu, mám ho ráda, hogy igen, igaza van, szereti őt, de hogy kit, az nem derül ki, s főleg az nem világos, mi köze mindennek a zsidókhoz. Egy micve nem csinál nyarat. (Egy pökhendi megjegyzés szerint az Úr is egyharmad zsidó, talán erre vonatkozik. Jobb ebbe nem belekeveredni. Mázl tov, mindenesetre.)
- HRABAL: Dvoje šaty mám a přeče slušné vypadám, hogy két ruhája van a nagy cseh írónak, mégis csinos, azaz magára vette a szerelést.
- AZ ÚR: Krasná vubec nikdy, vážně ne, snad někdy hezká, hogy noha egy az igazság, változik az arca, jelelül sosem szép, valóban nem, néha tán csinos.
- HRABAL: Hallgat.
- AZ ÚR: Nechat člověka čekat, megvárakoztatni valakit; nyilván arra gondol, hogy az biz' nem szép dolog.

- HRABAL: Že vlastně Ty jsi člověk, který nema tušení o tom, hogy az Úr volna az az ember, akinek halovány fogalma sincs erről; bátor megfogalmazás.
- AZ ÚR: Tajemné, rejtélyes, úgy is, mint titokzatos.
- HRABAL: Marně, hiábavaló.
- AZ ÚR: Zeny nepotřebujě mnoho, hogy az asszonyoknak nem kell sok, de hogy ez hogy jön ide . . .
- HRABAL: Váha světa, hogy az asszonyok a Világ mérlege.
- AZ ÚR: Samozřejmě, gátlástalanul helyesel.
- HRABAL: ČeKaš, až to *Tobě* bude nutně, hogy az Úr addig szokott várni, amíg *neki* tetszik.
- AZ ÚR: Nemlovně, pro sebe, hogy ezt önmagában véve még a csecsszopók is tudják, telegrafovat Ti ten falešný telegram nemá tedy smyslu, nepošílám ho, hogy akkor semmi értelme felesnyi telegrammokat, ál-táviratokat küldözgetni, nem is küld.
- HRABAL: Strach, touha, strach, touha, strach, touha, félelem, vágy, úgy is mint megkívánás, jebam a csucsáját, sógorasszony.
- AZ ÚR: To je krása, to je krása! Mily szép, kétszer.
- HRABAL: Hallgat.
- AZ ÚR: Jsi muj, enyém vagy.
- HRABAL: Hallgat.
- AZ ÚR: Nechci, abys na to odpovídal, nem akarom, hogy erre felelj.
- HRABAL: Felel, hallgat.
- AZ ÚR: Nemate síly milovat, nincs erőtök arra, hogy szeressetek.
- HRABAL: Hallgat.
- AZ ÚR: Nebude toho nikdy, hogy soha nem következik be, nem tudni micsoda. És hogy a Jste Žid? az csak tréfa volt, de senki nem érti, mindenki merev, mint a Szeic lova. (Vélhetően néprajz.)
- HRABAL: Hallgat.
- AZ ÚR: És mi van a bubácká kniha-val, a kísérletkönyvvel?
- HRABAL: O mne rozbil, hogy talán összetörte?
- AZ ÚR: Fürdőtt már a Malšeban?
- HRABAL: (nagyon halkán) Nem fürödtem, de az idén jó lesz a szilvatermés.
- AZ ÚR: Fiam, ez nem válasz, ez csak az igazság.

A karosszékben felhorkant az édesanyja. Sose hiszi el, hogy horkol, talán senki, aki horkol, nem hiszi el, hogy horkol, az anyja nem is nagyon finoman, eszébe jutott megint a szaxofon, a mama altója!, odacöcögött, elhallgatott, mindig meglepte, hogy ez így beválik. Szóval jó lesz idén a szilvatermés, ez is valami.

Lenézett Ulmra, hogyan áll a torony építése. Lépcsős Jákobot látta kapaszkodni föl, lát engem is, ahogy zihálva, kuszáltan megpihenek, hátamon és homlokomon hideg verejték csúszik, látja, mire gondolok, mindazt, amit én mára elfelejtettem és nem akarom fantáziából földézni, mindent egyben látott, tér tengerét, idő áramát, rózságot, a Fekete erdőt és a Fekete tengert, Husz Jánost és egy végzetes sajtóhibát egy közepes regényben, a thermopülei csatát, Jan Palach lángjait és egy Marcell nevű kisfiú születését, majd ugyanezen fiúcska lábgyógyát, látta az orosz tankok prágai, budapesti, moszkvai, San Diegó-i bevonulását, látott egy kereskedelmi utazót a Harry Karel Kľofanda cégtől, egy igyekvő petesejtet, egy holttestet léggel a müncheni köztemetőből, egy bonyolult mondatot az ember bátor magányáról, egy nem nyíló állkapcsot, egy „null-kilométeres hengemattét”, egy kerti széket, egy kinnfeledt nyugágyat, látja, hogy állok a napon, Fermi atommáglyáját, és a Ganyelin-triót, Ganyelint a zongoránál, Táraszovot a dobnál, a rossz bal lábát, az apró Csekasint, ahogy két szaxofon fuvókán játszik egyszerre, az öntöttvas (!) klarinétját, látta, ahogy Thomas Mann a vacsora után francia kamarazenét hallgatott és a Die neue Weltbühne-t olvasta, Heinrich nagyon mulatságosan ír Hitler beszédéről, látta az opus 111-es utolsó Beethoven zongoraszonáta híres lassú tételét, amelynek van egy váratlan, gyors, kifejezetten boogie-woogie-t előlegező szakasza. („Beethoven előre

hallott”, Sa kifejezése), látta John Coltrane elképesztően hosszú ujjait, az alkony kéklő óráit (Les Heures Bleues), Luther kedvenc italát, az einbecki sört, vizágyúkat a Kaprovka utcában, látta az íróit, látott engem, Kádár János beszédeit, II. Rudolf önkielégítését három héttel a halála előtt („a maszturbáció, mely — talán — tényleg nem jut soha sehová, mégis megteremti az egyenletes téridőt, minden mű genezisést; nem ritmus: lüktetés!”), az összes a Földön föllelhető kavicsot, és külön azt az egyet Rodoszról, látott minden fát, és külön azt a kéket, minden síkságot, és külön a magyar rónát, minden születésnapit tortát, és külön a likörrel locsoltakat, a világ összes szeplőjét, és külön a bíbor hajú nőét Marokkóból, látott minden mondatot, amelyet valaha leírtak, kimondtak és elhallgattak, és külön egyet: „Ma kivégezték a nagybátyádat.”, látta az összes spanyol nőt, és hosszan nézte azokat, akik éppen abban a „pillanatban” fáradtak el, látta a festői Hódmezővásárhelyet és a festői Mondseet, látta az olasz zakókat, a könnyű cipőket, és antipaszttakat, elfogult volt az olaszokkal szemben, jellemző apróság, hogy a francia Platinit olasznak tartotta, látta Glenn Gouldot, amint beledúdol a lemezfelvételbe, látta a Sátánt, passziánszozott, látta ismét Jákob arcát, engem az 526. lépcsőnél, látott egy pontyot Neu-Ulm alatt, majd ugyanezt a pontyot az ősi Regensburnnál, majd ugyanezt a pontyot egy osztrák tányéron rántva, odaégett krumplidarabokkal, de nem az a jó resz, hanem kormosan, látta Anna édesanyját fiatal lányként, látta Bohumil Hrabal édesanyját fiatal asszonyként, látta az író édesapját, 18 évesen díszmagyarban, látott egy rigót, füttyült, fiú-fiú, fiatalfiú, kell-e-diófiú, látta az íróit, látta Annát és azt a mondatot, melyet rajta kívül senki se látott, melyben az író és Anna szavak voltak, és látta saját magát. A torony épült.

Látott mindent, és ettől olyan egyedül lett, mint az ujjam. Az egyedül-lét fenséges és nyomorult. Helyben vagyunk. Mert a magányból, mint a fenyőfa oldalán a gyanta, úgy buggyan ki az idő. Avagy ha a veccési káposztát megmarkoljuk s szívárog a lé, úgy. És még más hasonlatok is vannak.

Az Úr óvatosan kézbe vette Charlie Parker szaxofonját. Ujjrend, támaszték, gyomor, cirkuláció, ajakcsuszi, ismételte a tanultakat. Izgult. (Botfüle volt, ennek legcáfólthatatlanabb bizonyítéka Bach. Johann Sebastian Bachot maga helyett teremtette az Úr.) Csend honolt. Még egy futó pillantás kedvenc Ulmunkra, hahó, ott vagyok! ott! én! ott!, a torony legtetefjén, szédülve a falnak dőlök, az erős szél veri a hajam, és egy, egyetlen *dolog* van a fejemben, a félelem, még inkább aggodalom, hogy a szél esetleg lesodorja a szemüvegem, azt markolom szorongva, strach, touha, ámolyogva csukva a szemem, csukva, Jákob kezéből ekkor török le a köcsipke, az utolsó köcsipke.

Még van öt percem, gondolta az Úr a gyűlölködő ifjú arcra pillantva, egy, ké, há, keményen, mire vársz... Ráharapott a fűvókára, és megfújta a csövet, rögtön tudta, hogy rossz, mintha az orrát fújna, világtakony, javíthatatlanul rossz, nem kicsit vagy nagyon, hanem eleve, de fújta tovább, erősen és kegyetlenül, a dilettánsok agresszivitásával és lelkesültségével, fáj a tüdeje, mintha kifújta volna magából, cafatonként, hörgönként, át a kanyargós csövön, véres kislehők lebegnek el...

Hajszoltan és riadtan ült, megszeppent gyerek, a szaxofon két térd közt lógott. Az anyja tipegett mögötte, avval az őrijtó tapintattal, ahogy csakis az anyák tudnak. A fia mögé lépett, beletúrt a hajába, szólni nem mert, meg volt félemlítve rendben, ahogy kell. Ne eméssz magad, kisfiam. Leült melléje, alászállt, hangtalan, akár egy őszi levél. Fia fejét lassan az ölébe vonta. Az Úr fészkelődve fejének új helyet keresett. Teste megremegett.

— A szeretetről — dűnnyögte üresen, ki tudja, hányadszor —, a szeretetről majd én gondoskodom.

A világmindenségen át zúgott az erős, fals hang, betöltötte minden zugát, elért minden távoli öblöt, rejtett hajlatot, ez a hamis, talénum híján való, hitvány, irgalmatlan szaxofonszó, amely inkább volt zihálás és hörgés, mint zene, önmaga kudarcának beismerése, elcsukló sírás és könyörgés, evvel telítődött az egész teremtet világ, ez a regény utolsó, zengő szava, ez az iszonyatos, iszonyatosan elrontott, közönséges, ijesztő, rossz, engesztelő hang, ez a tehetségtelenség, egyszerűség és teljesség.